

Kap 32 : En frusen konflikt

*En kompromiss där man låtsas enighet
är bådas nederlag.*

A. ”HAR LAGSTIFTAREN LÄMNAT STATSCHEFEN I STICKET?”

Statschefens arbetsuppgifter var redan från början ett konfliktämne. Allan Hernelius (m) beklagade att de diskussioner som trots allt fördes aldrig publicerades:

”I fråga om statschefen vill jag påpeka, att motiveringen inte redovisar de diskussioner av mera allmän natur som förts inom grundlagberedningen. Det framstår också som en brist att författningstexten inte alls anger statschefens uppgifter. Motiven borde på denna punkt enligt min mening ha på något sätt återspeglats i lagförslaget, så mycket hellre som statschefen skall kunna anses skild från sitt ämbete om han under viss tid inte fullgjort sina uppgifter.”¹

1997 beskrev författningsjuristen Fredrik Sterzel kungahusets juridiska situation som att Sverige i likhet med Stor-Britannien saknade en konstitution. Det fanns visserligen en grundlag, men den uppdaterades inte. I stället utvecklades en tolkningslitteratur, en parallell lagstiftning & en praxis. Angående anledningen hänvisade han till det sköra politiska läget.² Efter sin avgång framförde riksmarskalk Ingemar Eliasson liknande kritik, dels i ett föredrag inför vitterhetsakademien (2012), dels i sina memoarer (2013):

Statschefen får enligt grundlagberedningens förslag väsentligen *representativa uppgifter*. I sin egenskap av samlande representant och symbol för landet som helhet fullgör han en betydelsefull funktion som ställer stora krav på hans person. ... [Statschefens] representativa uppgifter [bestäms] till stor del genom sedvana. Vissa [diplomatiska] funktioner utöver han enligt gällande folkrätt.³

Eliasson beskrev kungahusets ”frirum” i fem punkter Hypotetiskt rör sig verksamheten i den riktning som är minst kritiserad:

- Att modernisera representationen och ceremonielet.
- Att aktivt informera sig om regeringspolitiken.
- Att inom ramen för regeringspolitiken vara pådrivande i vissa frågor.
- Att ”gestalta och artikulera de värderingar som den svenska demokratin vilar på”.
- Att genom sin närvaro eller på annat sätt markera vikten av ett evenemang.

Carl Gustafs officiella arbetsuppgifter, så långt de är dokumenterade, redovisas i kapitel 16-18. ”Frirummet” förefaller störst inom ”industridelegationerna”. Utöver detta ägnar Carl Gustaf mycket tid åt akademierna, ”natur & miljö” och ”ungdom & ledarskap”. Nedan begränsar jag mig dock till hans officiella roll.

*

Eftersom grundlagsändringarna inte trädde i kraft förrän Gustaf VI var död & statsminister Tage Erlander avgått slapp de ta konsekvenserna. Dessa överläts till den nya generationen – kung Carl Gustaf & statsministrarna Olof Palme (s), Ingvar Carlsson (s) & Göran Persson (s). Historie-

¹ SOU 1972:15, s. 338.

² Sterzel 2009.

³ Prop 1973:90, s. 173.

skrivningen är att förhållandet mellan riksdagen, regeringen & kungahuset inte normaliserades förrän under Fredrik Reinfeldt (m) (2006-2014) (se bilaga 1: figur 3). Den principiella konflikten handlade om kungahusets juridiska status (avsnitt B). Den praktiska konflikten handlade om socialdemokraternas republikanska ideologi (avsnitt C). Inga diskussioner fördes om kungens arbetsuppgifter, men det fanns en debatt om monarkins förankring & statsnytta (avsnitt D).

* * *

B. EN HANDLINGSFÖRLAMAD RIKSDAG

Grundlagsberedningen innehöll juridiska analyser som inte återfanns i propositionen. En sådan behandlade kungahusets juridiska status. Var kungahuset i likhet med regeringen en myndighet, och därför ytterst underställd riksdagen? Jag citerar:

”Ordet ”myndighet” begagnas i förslaget så att det inte omfattar riksdagen eller de kommunala beslutande församlingarna (landstingen och kommunfullmäktige) men väl övriga statliga och kommunala organ. Regeringen är således en myndighet. Även domstolarna betraktas som myndigheter i denna vidsträckt mening av ordet. Andra myndigheter än domstolarna betecknas förvaltningsmyndigheter. Ehuru regeringen förestår den statliga förvaltningen och själv i viss mån fullgör förvaltningsuppgifter, betecknas den i förslaget, närmast av tekniska skäl, inte som förvaltningsmyndighet. Även domstolarna fullgör i vissa hänseenden förvaltningsuppgifter.

Grundlagberedningen avser inte att från begreppet myndighet utesluta sådana organ som utövar offentlig makt utan att formellt vara organiserade i offentlighetsrättsliga former. Principiellt är varje organ som utövar offentlig makt en myndighet. Då det gäller att dra gränsen kring begreppet myndighet torde man kunna hämta ledning i begreppet ”myndighetsutövning”, som har blivit definierat i 3 § första stycket förvaltningslagen (1971:290) och motiven till denna föreskrift (prop. 1971:30 del 2 s. 331). Med myndighetsutövning menas i föreskriften ”utövning av befogenhet att för enskild bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinär bestraffning eller annat jämförbart förhållande”. Innebörden av begreppet har också diskuterats i motiven till ett förslag till skadeståndslag som nyligen har lagts fram för riksdagen (prop. 1972:5 s. 311,498,622).

Som myndighet kan alltså enligt förslaget betraktas också organ med en formellt privaträttslig status men med uppgifter att i ett eller annat hänseende ombesörja myndighetsutövning i den angivna meningen. *Ingenting hindrar att ett och samma organ i ett hänseende kan vara myndighet i denna mening och i övrigt ett privat organ.* Det måste betonas att gränserna härvidlag är oklara.

Den här angivna innebörden av begreppet myndighet är naturlig med tanke på att RF är en grundlag. En av grundlagens uppgifter är att ge grundläggande regler om formerna för utövning av statlig makt. Blev det möjligt att anförtro utövningen av statlig makt åt organ som inte betraktades som myndigheter, så skulle de garantier och de kontrollmedel som grundlagen anvisar kunna förlora i räckvidd. Man kan här jämföra med tolkningen av begreppet myndighet i 2 kap. TF om allmänna handlingars offentlighet (se t. ex. RÅ 1968 nr 42).⁴

Denna tolkning av offentlig rätt förefaller allmänt omfattad. Att en och samma juridiska subjekt i en funktion kan vara offentlighetsrättslig (således en myndighet), i en annan funktion privaträttslig har spritt en avsevärd förvirring. Kungahusets juridiska status brukar sammanfattas som ”offentlig när det passar dem, privat när det passar bättre”.

*

⁴ SOU 1972:15, s. 123.

Därefter hamnade frågan i långbänk. Situationen påminde om Guadelouperäntan & Fideikommisslagstiftningen. Viss juridik är uppenbarligen K-märkt:

- 1974 års författning definierade Kungl Majt Orden som både offentlig & privat: Offentlig därför att ”vissa ordnar betraktats som ett utflöde av hans ställning som statschef”. Privat därför att rätten inte reglerades i grundlagen. Detta tolkades som att riksdagen genom ett administrativt beslut delegerat Kungl Majt Orden rätten att dela ut ordnar & att därför just denna del av hovstaten var en offentligrättslig korporation.⁵
- 1990 vände sig (prins) Sigvard Bernadotte till juristen Gunnar Bramstång för en utredning om kungahusets rättsliga status att bestämma över hans prinstitel. Bramstång sammanfattade svaret som att:

Den samlade monarkrätten synes sålunda vara av (övervägande) offentligrättslig natur. De kodifierade partierna ingår i den synliga, s. a. s. yttre statsrätten, medan (åtminstone vissa delar av) den oskrivna monarkrätten torde kunna hänföras till en inre, utåt mindre framträdande statsrätt. Den senare delen av monarkrätten torde, som tidigare antytts, bära en viss internationell prägel.⁶

- 1997 publicerade juristen Fredrik Sterzel en kompletterande analys om statschefens ställning enligt 1974 års författning:

Från grundlagssynpunkt är det väsentligt att slå fast, att regeringen inte kan ur sin uppgift att styra riket härleda anspråk på att få styra statschefens handlande. Då den saknar rätt att besluta föreskrifter, saknar den *e fortiori* direktivrätt ... Några regeringsbeslut i formell mening kommer inte i fråga. Kungen bör visserligen inte antyda meningsskiljaktigheter med den sittande regeringen – men han är inte heller skyldig att markera åsiktsöverensstämmelse. I sista hand har han rätt att själv bestämma inom sitt verksamhetsområde.⁷

Hovet har således uppgifter inom den offentliga förvaltningen (1:9 RF) resp. förvaltningsuppgifter (11:6). Däremot förekommer ingen myndighetsutövning i teknisk mening. Det skulle enligt 11:6 sista punkten RF förutsätta lag, och någon sådan finns inte. Den gängse definitionen av myndighetsutövning bör citeras för sammanhangets skull. Det gäller utövning av befogenheter för enskild [att] bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinpåföljd, avskedande eller annat jämförbart förhållande. Inget av detta förekommer inom hovets officiella sfär. Att den aktualiseras inom den privata sfären likaväl som hos vilket enskilt subjekt som helst är likgiltigt.⁸

- 1999 fastställdes hovstaternas juridiska ställning. En person J.N. försökte få ut resefakturer från Riksmarskalksämberet om Carl Gustafs statsbesök i Sydafrika den 18-20 februari 1997. Kammarrätten vägrade pröva saken. Enligt Regeringsrättens dom var RÄ inte en myndighet eller del av en myndighet utan riksmarskalkens stabsorgan. Kungahuset var varken skyldigt att underkasta sig Riksrevisionsverket (RRV) eller offentlighetsprincipen (TF).

J.N. fullföljde sin talan och anförde bl.a. följande. Statschefen var en offentlig

⁵ SOU 1972:15, s. 139; Prop 1973:91, s. 5.

⁶ Bramstång 1990: s. 10.

⁷ Sterzel 2009: s. 157.

⁸ Sterzel 2009: ss. 160-161.

makthavare, som använde skattemedel för att finansiera sitt arbete. En grundläggande syn i Sverige var att folket skulle kunna granska hur de offentliga makthavarna använde deras pengar. Att undanta statschefen från offentlighetsprincipen stred mot den grund som Sveriges demokrati bygger på.⁹

2008 & 2011 gjordes försök att riva upp beslutet.¹⁰

- 2002 när propositionen om att avskaffa adeln som juridiskt begrepp gick på remiss sammanfattade prof emeritus i offentlig rätt Gunnar Bramstång sin kritik så här: Av historiska skäl finns mellanformer av offentlig – privat, t ex försäkringskassorna, kyrkan, adeln och kungahuset, s k offentligrättsliga korporationer. Att i regeringsformen inte låtsas om deras unika särdrag bäddar för problem vid tillämpningen.¹¹
- 2004 slutade regeringskansliet att underteckna internationella avtal i Carl Gustafs namn utan skrev i stället ”Konungariket Sveriges regering”. Detta berodde enligt juristen Nicklas Vabi på att lagstiftarna inte förutsett situationen med EU-rätten som antog att varje lands statschef hade åtminstone denna folkrättslig funktion, men att UD nu visste bättre. Han analyserade det nya rättsläget:

Sammanfattningsvis om statschefens statsrättsliga ställning kan sägas att det svenska systemet att statschefen är helt frånskuren riksstyret, den lagstiftande makten och den dömande makten är unik i Europa och att det får, som visats, något märkliga konsekvenser vid bl.a. ingående av fördrag inom EU.¹²

- 2018 i samband med kung Carl Gustafs ändring av Svenska Akademiens stadgar diskuterades ännu en gång hovets m fl oklara juridiska ställning, utan att det ledde fram till något.¹³

*

Författningsdebatten var år 2000 så lam att vänsterpartiet kommunisterna (vpk) sammanställde en egen lista monarkiska argument för att ha något att debattera. Monarkisternas i deras tycke starkaste argument var att:

* I en demokrati är det omöjligt att överföra politisk makt till en kung, men däremot till en president. Därför stärker monarkin *ipso facto* folkstyret & den parlamentariska demokratin.

– Detta är ett av de intressantaste argumenten för monarki och bör tas på allvar om man är skeptisk till maktodelningsmodeller med en politiskt stark statschef. Det kan dock inte ges någon avgörande roll. Att monarkin blockerar en stark statschefsmakt innebär ju inte att ett avskaffande av monarkin nödvändiggör en sådan utveckling. Internationellt finns åtskilliga exempel på republiker med politiskt svaga presidenter och den allmänna trenden, åtminstone i med Sverige jämförbara länder, torde snarast vara att presidentmakten försvagas (se t.ex. Finland). Den starka parlamentariska traditionen i vårt land talar för att vi kommer att välja en modell med en politiskt maktlös president, utsedd av riksdagen (det enklaste vore kanske att helt enkelt ge talmannen statschefstiteln). Dessutom är det ur demokratisk synpunkt betänkligt att vi har ett statsskick som förhindrar införandet av en maktodelningsmodell även om det skulle finnas majoritet för en sådan förändring.¹⁴

⁹ Regeringsrätten. Målnummer 6786-98. Avgörandedatum 1999-06-24.

¹⁰ Motion 2007/08:K283 & motion 2010/11:K358.

¹¹ Bramstång 2002.

¹² Vabi 2003: s. 158.

¹³ Gustafsson 2018; Sunnqvist & Wenander 2018.

¹⁴ Gudrun Schyman m fl (vpk). Motion 2000/01:K257. Införande av republikanskt statsskick.

Monarkisternas egna argument, särskilt de traditionella, avfärdades som omöjliga att ta ställning till:

Det har hittills inte formulerats några övertygande positiva argument för monarkin som statskick [=fördelar]. De argument som återstår är dels sådana som hävdar att monarkins nackdelar är så små att ett avskaffandet inte väger upp de kostnader som själva avskaffandet medför, dels rent emotionella argument. Metafysiska och religiösa argument torde ha ett försumbart antal anhängare och kan hur som helst inte accepteras i ett demokratiskt samtal. Om vi sätter tilltro till demokrati och rationalitet [=förnuft i stället för känsla] talar allt för att monarkins förutsättningar att överleva i längden är begränsade.¹⁵

Vilket kan sammanfattas som att åtminstone vpk anser att legitimitetsargumenten i avsnitt D, de argument som stöds av riksdagen & därför uppenbarligen har det starkaste genomslaget, saknar intresse. Vilket nog kan förklara det lama debattklimatet.

* * *

C. EN REPUBLIKANSK REGERING

Statsminister Olof Palme (s) var ett särskilt hatobjekt för borgerligheten & även för kungahuset. Palmes beryktade uttalande om att monarkin – strunt i dess grundlagsstatus – kunde avskaffas närhelst socialdemokratien så önskade satte agendan. Uttalandet hade dock legat i säck innan det 1972 hamnade i påse. Jag utvecklar:

*

Författningsutredningen (1954-1963) hade inga direktiv om att utreda statschefens ställning, men analyserade praxis. I remissbehandlingen & den allmänna debatten¹⁶ kritiserades analysen för att fortsatt ge kungen en alltför stor roll i det parlamentariska systemet. Historikern Nils Herlitz (1888-1978) påpekade dock att förslaget inte var så monarkiskt som man kunde tro:

”Texten är i själva verket så avfattad att det icke fordras många penndrag för att ersätta kungen med en annan »statschef». Det är också meningen att kungadömet skall kunna avskaffas mot konungens vilja genom grundlagsändring. På samma sätt går det att under en konungs regeringstid göra slut på tronföljden; utredningen har varit särskilt angelägen att understryka, att det ej behöver kungens samtycke till successionsordningens upphävande. Detta ser märkligt ut. Man minns de invändningar som restes, när det norska stortinget hävdade ensamrätt över grundlagsstiftningen och när denna rätt sedermera blev grundlagsfäst : kan man, sades, kalla det land en monarki, där kungadömet kan avskaffas mot monarkens vilja?”¹⁷

Remissvaren 1965 upprepade Herlitz farhågor att ”det åtminstone lagtekniskt [var] mycket enkelt att övergå från monarki till republik.”¹⁸ Argumentet användes efter Torekovkompromissen även av Olof Palme för att lugna socialdemokratiska republikivrare: ”Det är en överdrift att säga . . . att statsöverhuvudet finns kvar. Det finns bara en plym kvar, en dekoration, och det är lätt att genomföra republik om man så vill ... I denna fullständigt nya författning ingår ett grundlagsfästande av parlamentarismen, vilket är ett stort steg mot införande av republik – sedan är det bara ett penndrag.”¹⁹

¹⁵ Einarsson & Svensson 2012: s. 64.

¹⁶ Andersson m fl 1963; Tingsten 1964; Back & Fredriksson 1966.

¹⁷ Herlitz 1963: ss. 31-32.

¹⁸ SOU 1965:2, s. 52. [Remissyttrande av regeringsrådet Hjern.]

¹⁹ Inlägg av statsminister Olof Palme på SAP:s 25:e kongress 1972-10-06. I: Einarsson & Svensson 2012: s. 5.

Palmes liknelse om plym påstås vara hämtad från slutraderna i pjäsen *Cyrano de Bergerac*, där den döende hjälten säger att han nu förlorat allt utom sin plym. (En kanske inte helt väl vald liknelse. I pjäsen hänvisas till *panache*, som visserligen är synonymt med plym men som snarast associerar till bravur, elegans och krigarära.)

*

Palmes republikanska patos var lågt, men han var medlem i sällskapet Republikanska seglare (RS; 1967-?). RS har utsett nationaldagen till republikens dag och genomför en regatta den dagen. Den delar också ut pris till årets republikan. Under en av Gustaf VI:s sommarkonseljer på Sofiero hade Palme på sig sällskapets klubbtröja, dock med skjortan över vilket ansågs övermåttan fejt och att diskvalificera honom från priset. Statsministerskiftet den 14 oktober 1969 ägde rum i en liknande revolutionärt folklig anda: De nya statsråden vägrade att bära frack, att lägga fingrarna på bibeln när de svor statsrådsförsäkran & att inställa sig till riksdagens högtidliga öppnande som de ansåg ett pekoral. Långt senare intervjuades Carl Gustaf om vad han tyckte om situationen:

SM: Har kungen någonsin upplevt att monarkin varit hotad på allvar?

CG: Nej, kanske inte direkt. Det var en viss... hur ska jag säga... känslig period i samband med tronskiftet. Så här efteråt tycker jag det.

SM: Var monarkin politiskt hotad?

CG: Ja, det kan man säga. Det fanns vissa stämningar och vissa diskussioner och en viss känsla... Man skulle förändra allting...

SM: Agerade kungen för att motverka det?

CG: Jag kunde inte göra så mycket. (1972 föreslog grundlagskommissionen att kungens roll skulle bli helt representativ. Kravet på avskaffandet av monarkin avstyrde Olof Palme på den socialdemokratiska partikongressen med att det nu bara "krävdes ett penndrag" för att införa republik.)

SM: Tog ni upp diskussionen privat med statsminister Olof Palme någon gång?

CG: Vi pratade inte om såna saker, nej.

SM: Aldrig någonsin! Trots att den socialdemokratiska partikongressen krävde att kungahuset skulle avskaffas...

CG: Ja, sedan många år.

SM: Nog måste ni ha tagit upp det på tu man hand...

CG: (Tystnad)...Nej.

SM: Det har jag svårt att tänka mig...

CG: Mmmmm...

SM: Var det inte frestande att bara dryfta det någon gång...

CG: (Lång paus) ...Nej, men jag sa väl att jag var mycket medveten om att det var inskrivet i det socialdemokratiska partiprogrammet. Sen behövde jag inte säga så mycket mer, tycker jag...

SM: Vad svarade Olof Palme?

CG: Det var inte läge att säga så mycket då, men vi vet ju om hans agerande efteråt. Han avförde frågan på partikongressen med det beryktade pennstrecket. Men det kändes märkligt, tycker jag.

SM: På vilket sätt?

CG: Att det bara skulle hänga på ett litet pennstreck! I den nya regeringsformen fanns inga instruktioner om vad en modern monark skulle göra - däremot fick jag snabbt klart för mig vad jag inte fick göra!

SM: Var kungen aktivt emot regeringsformen?

CG: Ja! Hur ska jag säga... i en situation där jag tog över en historisk uppgift kändes det lite märkligt, om jag uttrycker mig milt...

SM: Kändes det som en degradering?
CG: Ja, en viss form av misstroende. Självfallet.
SM: Framförde kungen det?
CG: Nej, det går inte.
SM: Det får man inte göra om man är kung?
CG: Nej, det får man inte. Men det pågick en debatt, kanske inte offentlig. Vi diskuterade med folk inom statsförvaltningen och...
SM: Lobbying kallar vi det för i dag.
CG: Så kan man också kalla det. Jag kunde inte framträda i debatten.²⁰

*

Även 10-årsjubileet av trontillträdet skedde i revolutionärt folkligt anda. Carl Gustaf skulle firas, men inte till överdrift. Regeringen Palme bjöd honom på lunch i Rosenbads kantin. Carl Gustaf fick välja mellan sillbullar med korintsås och biff Rydberg i självserveringen. Carl Gustaf lade för sig en Rydberg och en kaka till kaffet. Inga tal hölls. Tystnaden blev så pinsam att riksmarskalk Sten Rudholm tog över, tackade Carl Gustaf för de 10 åren som varit och uttalade sin och de övrigas respekt och uppskattning för honom som person.²¹ Därefter dröjde det ända till 2006 under Fredrik Reinfeldt innan han åter var inbjuden.²² Under tiden inkasserade monarkisterna ett par mindre framgångar: 1980 infördes könsneutral tronföljd (se kapitel 22). 2005 blev nationaldagen allmän helgdag (se kapitel 6).

* * *

D. ETT MONARKISKT FOLK

Svenskarna är monarkiska i den meningen att kungahuset är populärt. Stödet för monarkin har under lång tid legat på cirka 66 procent. Det som diskuterats är om detta beror på stödet i riksdagen, eller om kungahusets utåtriktade verksamhet är en form av politiskt kampanjarbete. Kungahuset är ju minst av allt en anonym maktfaktor. Allt de gör sker till publik.

Variationerna i stödet kan härledas till mediehändelser & har varit svåra för republikanerna att utnyttja. Personangreppen på Carl Gustaf skadar visserligen monarkins anseende, men kränker samtidigt hans medborgerliga rättigheter. Den troligaste effekten av skrivierna, att Carl Gustaf ersätts av kronprinsessan Victoria, har heller inte legat i republikanernas intresse. Ett reformerat kungahus är svårare att avskaffa.

*

Så länge den håller sig utanför partipolitiken har monarkin en av riksdagen sanktionerad ideologisk funktion. Carl Gustaf är, oavsett vad folk tycker om honom, ”hela folkets kung” & monarkin är, oavsett vad folk anser om saken, ”landets äldsta institution”. Detta är väl inarbetat. Bernadotterna har under sin svenska tid legitimerat sig på åtminstone tio olika sätt: (1) Genom kröningen & sin protestantiska tro har de en religiös legitimitet. (2) I egenskap av landsfader/ landsmoder har de en patriarkal legitimitet. (3) Genom att drottning Josephine (om än på långt håll) var släkt med Gustav Vasa har de fr o m Karl XV en historisk legitimitet. (4) Genom att svära trohet till författningen och därigenom ingå ett ”kontrakt” med landets invånare har de en juridisk legitimitet. (5) Genom den organiska statsuppfattningen har de en traditionell legitimitet baserat på tyska nationalromantiska föreställningar. I Gustaf V:s formulering: “Från tider så fjärran, att de höljas i sagans dunkel, har

²⁰ Stephan Mehr. Intervju med kung Carl XVI Gustaf. MånadsJournalen, 1996:5.

²¹ Svenska Dagbladet, 1983-09-20, s. 8.

²² Reinfeldt 2015: ss. 229-230.

detta rikets byggnad vilat på grundvalen av det fast och orubbligt sammangjutna förtroendet mellan konung och folk.” (6) Genom sina opinionssiffror har de (enligt Lennart Nilsson; SOM-institutet) en demokratisk legitimitet. – Bernadotterna legitimerar sig också genom sin personliga framtoning (karisma), genom iscensättningen av sin ämbetsroll (ceremonielet), genom sin förmodade samhällsnytta & genom publiciteten (där de framställs som för landet centrala personer – omtyckta eller föraktade, men omöjliga att ignorera).

Att monarkin legitimerar sig genom sina traditioner – att ”Kungahuset såsom landets äldsta institution symboliserar nationen” – kallas för ”monarkism”. På hovstaternas hemsida spåras monarkins anor tillbaka till Erik Segersäll (c. 970 – c. 995). Innebörden av symboliken är dock oklar. Den har tolkats både som att regenten: (1) Inkarnerar Sverige. (2) Förvaltar ”svenskheten”. (3) Har en roll som ”landsfader”. (4) I officiella sammanhang representerar Sverige & dess intressen.

*

Det är svårt att se något omedelbart samband mellan ”den monarkiska traditionen” enligt ovan & ”den nationella identiteten” som hävdas vara dess viktigaste bidrag. Nationaldagen förefaller vara viktigare för kungahuset än för folket. Jag beskriver nätdebatten i ämnet enligt Flashback-tråden ”Avskaffa monarkin!” (2006-2019; 7755 inlägg av 805 personer). 380 inlägg handlar om ”den monarkiska traditionen”. 44 inlägg handlar om ”den nationella identiteten”:

Kungahuset som nationell symbol framstår i inläggen som en nödlösning, betingad av att vi inte har någon motsvarighet till norrmännens 17 maj att samlas kring. Alla våra märkesdagar är nationella katastrofer eller så omstridda att de inte duger. Alternativet till kungahuset som nationell symbol är en ganska så diffus ”heimat-känsla” baserad på ett gemensamt ursprung & en (nåja) delad erfarenhet. Många grupper verkar inte ens ha en sådan känsla. Åtminstone 15 procent av befolkningen är republikaner som av ideologiska skäl tar avstånd från nationsbegreppet, 10 procent är nyinvandrade med bindningar till sitt gamla hemland & sju procent är bosatta utomlands. Oavsett ideologi berömmar sig också mängder av personer av att vara osvenska världsmedborgare & det finns kulturella minoriteter (romer, samer, m fl) som vägrar att assimilera sig.

* * *

E. EN PARALYSERAD DEBATT

Republikanska föreningens tre ”hovhistoriker” är Vilhelm Moberg, Bengt Hall & Thomas Lyrevik. Kritiken mot dem har varit att deras argument var gamla redan när de föddes. Om det nu har varit omöjligt att få genomslag för budskapet, kanske det borde leda till en omprövning, men icke. Dels uttrycker deras böcker den republikanska rörelsens ”själ”. Dels gör mängden argument deras böcker så gott som oangripliga. För att parafrasera Groucho Marx: Jaså, du accepterar inte detta argument? Det gör inget, för jag har fler.

Den monarkisk debattekniken är knappast bättre. När förra ordföranden i Riksdagens rojalistiska nätverk Cecilia Magnusson (m) 2020 ställde upp på en debatt med republikanen Joar Forsell (lib)²³, var hennes enda ”argument” att Forsell saknade respekt för kungahuset. Det påminde om en motsvarande ofruktbar debatt 2004 mellan hovets informatör Elisabeth Tarras-Wahlberg & Birgitta Ohlsson (lib) om statsbesöket i Brunei som utmynnade i att hon anklagade Ohlsson för okunnighet & illvilja.²⁴

²³ ”Mötet”. SVT, 2020-09-26.

²⁴ ”Godmorgon Sverige”. SVT, 2004-02-03.

Referenser

- *Andersson, Leif, Carlsson, Ingvar & Gustafsson, Agne. (1963.) Författningsreform – nytt alternativ. Stockholm: Tidens förlag.
- *Back, Pär-Erik & Fredriksson, Gunnar. (1966.) Republiken Sverige. (Verdandi debatt nr 26.) Stockholm: Prisma.
- *Bramstång, Gunnar. (1990.) Tronrätt, bördstitel och hustillhörighet : några anteckningar. Skrifter utgivna av Juridiska föreningen i Lund, nr 108. Lund: Juristförlaget.
- *Bramstång, Gunnar. Juridiska fakulteten vid Lunds universitets remissvar på promemorian Adelns offentlighetsrättsliga status (Ds 2002:6), 2002-03-06.
- *Einarsson, Mats & Svensson, Jesper. (2012.) ...bara ett penndrag. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg.
- *Eliasson, Ingemar. (2012.) Har lagstiftaren lämnat statschefen i sticket? Kungliga vitterhetsakademiens årsbok 2012: ss. 75-90.
- *Eliasson, Ingemar. (2013.) Jag vet var jag kommer ifrån : stycken om mitt liv. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- *Gustafsson, Nils. (2018.) Några anmärkningar om kungens roll för Svenska Akademiens stadgar. I: Statsvetenskaplig Tidskrift 2018:3, ss. 557-589.
- *Hall, Bengt. (2017.) Republik! : om demokratin, kungahuset och vårt framtida statsskick. Stockholm: Fri Tanke förlag.
- *Herlitz, Nils. (1963.) 1969 års författningsreform? : Kommentarer till författningsutredningens förslag. Stockholm: P.A. Norstedt & söners förlag.
- +Lundberg, Urban & Tydén, Mattias. (red.) (2008.) Sverigebilder. Det nationellas betydelser i politik och vardag. Institutet för framtidsstudier, Stockholm.
- *Lyrevik, Håkan. (2018.) Den kungliga kleptokratins makt, manipulation, berikning. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- *Moberg, Vilhelm. (1955.) Därför är jag republikan. Stockholm: Folket i Bild.
- *Prop 1973:90. Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny regeringsform m.m. <riksdagen.se> (2018-01-01).
- *Prop 1973:91. Kungl. Maj:ts proposition angående ändrat belöningsystem för statsanställda m. fl. <riksdagen.se> (2019-01-01).
- *Reinfeldt, Fredrik. (2015.) Halvvägs. Stockholm: Bonnier.
- *SOU 1963:17. Förslag till regeringsform. Författningsutredningen : VI. Sveriges statsskick. Del 2. Motiv. Stockholm: Justitiedepartementet. <kb.se> (2020-01-01).
- *SOU 1965:2. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Stockholm: Justitiedepartementet.
- *SOU 1972:15. Ny regeringsform. Ny riksdagsordning. Betänkande avgivet av grundlagsberedningen. Stockholm: Justitiedepartementet. <kb.se> (2020-01-01).
- *Sterzel, Fredrik. (2009.) Författning i utveckling : Tjugo studier kring Sveriges författning. Uppsala: Iustus förlag, Stiftelsen rättsfonden, nr 41. [Kapitel 7: ss. 150-164 "Statschefens ställning" publicerades f f g 1997.]
- *Sunnqvist, Martin & Wenander, Henrik. (2018.) En offentlighetsrättslig korporation under Monarken? : Svenska Akademien och kungen i juridiskt perspektiv. Statsvetenskaplig tidskrift, 2018:3.
- *Tingsten, Herbert. (1964.) Skall kungamakten stärkas? : kritik av författningsförslaget. Stockholm: Aldus aktuellt.
- *Vabi, Nicklas. Statschefens offentlighetsrättsliga status. Förvaltningsrättslig tidskrift, vol 66, 2003:1-2, ss. 127-158.
- *Åse, Cecilia. (2008.) Vi är överens: Om monarki och demokrati. I: Lundberg & Tydén red. 2008: kap 3, ss. 49-66.